

Gianfranco D'Aronco, *Dodici canti popolari raccolti in Provincia di Udine*. Udine, Società Filologica Friulana, 1952, 8°, 68 strani.

Folklorna šolska anketa, ki jo je 1946 organiziral v videmski pokrajini dr. G. D'Aronco, takrat tajnik Furlanskega filološkega društva, je dala nad 7000 tekstov. Tudi če bi odšteli popolnoma enake, jih še zmerom ostane nad 6000: od tega približno dve tretjini variant, 2122 pa samostojnih števil. Brez dvoma lep uspeh, a za končno sodbo bo treba vseeno počakati objave celotnega gradiva. D'Aronco je tu izbral samo dvanaest pesmi, da bi ob njih pokazal, kako si zamišlja ureditev obsežne zbirke.

Če so zapisovalci v Furlaniji — kakor pravi G. D'A. v uvodu — posvečali največ skrbi »villottam«, potem je poglobljena zasluga folklorne ankete 1946 pač v tem, da je prinesla na dan bogato gradivo z območja poprej skoraj neraziskanih pesniških vrst: uspavanke, otroške besedne igre, seštevanke, uganke, pregovore idr. Tudi nov prispevek k rešitvi spornega vprašanja o pripovedni pesmi v Furlaniji je med gradivom: furlanska varianta pesmi »Fior di tomba«. Od dvanajstih D'Aroncovih primerov pa me posebej zanimajo trije iz nabožnega pesništva.

8. Il sogno di Maria. K poprej znanima furlanskima variantama je šolska anketa prinesla 20 novih. Sorodnost te furlanske pesmi s slovensko sem spoznal na goriški gimnaziji, kjer mi jo je recitiral soolec Luigi Menon, doma nekje med Krminom in Ločnikom. Strekelj I, 439—440 — Marija sanja o Jezusovem trpljenju — ima dve gorenjski varianti, eno beneškoslovensko je objavila R. Steccati-Krandel (Riv. di letterature slave 1952, 310), osem zahodno-slovenskih pa hranim sam v dijaški rokopisni zbirki iz 1934—1940 (št. 3, 409, 510, 622, 623, 717, 768 in ena neoštevilčena). Zvezo med italijansko in slovensko pesmijo sem sicer nakazal že pred več leti (»Lares« XI, 1940, 172 in DiS 1940, 408—409), vendar bo treba to podrobneje obdelati in utemeljiti. Furlanske variante so pomemben vmesni člen, saj pričajo, da to izročilo ni prišlo k nam z umetno presaditvijo, ampak naravnost po ustni poti, pri čemer je bila most med Italijo in Slovenijo ravno Furlanija.

9. in 10. Passione I. a in III. a. Slovensko pesemsko gradivo o »Trpljenju Jezusovem«, ki ga je za silo uredil Strekelj (6572—6587, Sentjanževa maša: 6591—6596, Jezus brez žlahte: 6417—1450), pa še druge številke v III. in I. knjigi, bo treba prej ali slej raziskati tako, kot je storil s sorodnim italijanskim gradivom P. Toschi (La poesia popolare religiosa in Italia, Firenze 1955, 74—105). Od poglobljenega študija teh naših legendarnih pesmi v primerjavi z italijanskimi (ki jim včasih lahko sledimo nazaj v 13. stoletje) je mogoče pričakovati dragocenih ugotovitev tudi za poznavanje oblikovne plati naših starejših pesmi. V slovenskih variantah o Jezusovem trpljenju je veliko arhaičnega, furlanske pa so povečini žal precej razpadle (čeprav bi se tudi tam nemara dalo najti kaj popolnejšega, če bi šel nalašč za to povpraševat med ljudi strokovnjak).

S to pripombo pa smo nehote zadeli ob načelno vprašanje, koliko se je pravzaprav mogoče zanesti na rezultate takih anket. Kar je prišlo na dan, je v vsakem primeru dokument; če pa določenih vrst pesmi, izročil in motivov neka anketa ni zajela, to še ne more veljati kot dokaz, da tiste vrste pesmi, izročil in motivov ni ali da so redki. Tako n. pr. ne morem verjeti, da bi bila Furlanija danes brez zagovorov, čeprav jih otroci menda niso našli oziroma vsaj D'Aronco jih ne omenja. (Delno funkcijo zagovora imajo seveda pesmi, kot je št. 10 — prim. str. 57 — a to je druga stvar.)

Druga pripomba se nanaša na tekste v knjižni italijanščini (št. 1—5 med D'Aroncovimi primeri). Če jih priznamo za »ljudske« — enako močni argumenti govore za to in proti temu — pričakujemo od urednika, da v prihodnji veliki izdaji vendarle obširneje pojasni njihovo razmerje do pravih ljudskih tekstov videmske pokrajine, ki niso bili samo po naključju zapisani v Furlaniji, ampak tudi od Furlanov in v furlanščini. D'Aronco res odkrito izraža n. pr. svoj dvom, ali ni t. 3 morda pod vplivom objav v šolskih berilih, o t. 5 —

ki niti ni prodrli na deželo — pa sploh pravi, da je prišel v Videm šele nedavno. Kljub temu pa so domači, furlanski teksti — vsaj v tej vzorčni objavi — postavljeni na isto raven z očitno uvoženim blagom, če niso celo zapostavljeni.

Seveda ne morem verjeti, da je do tega prišlo namenoma. To se namreč prav nič ne ujema niti z dosedanjo D'Aroncovo delavnostjo niti z njegovo izjavo, da »stoletje, ki vse izravnava, ni še uspelo vtopiti posameznih individualnosti in furlanske individualnosti« (str. 15). Zadnje dvome pa bo najbolje razpršila izdaja vsega gradiva šolske folklorne ankete iz leta 1946. Da bi jo njen organizator le kmalu mogel uresničiti!

Milko Matičetov

Eugenio Cirese, I canti popolari del Molise. Con saggi delle colonie albanesi e slave. Volume primo. Nobili, Rieti 1953, 8°, XV + 248 strani.

Južnoitalijanska pokrajina Molise, ki se v krogu drugih pokrajin ni mogla ponašati s samostojno zbirko ljudskih pesmi, jo je zdaj končno le dobila. Gradivo je zbral in uredil E. Cirese, ki je v mladih letih — že pred prvo vojno — zbiral ljudske pesmi in tudi sam pesnil v domačem dialektu. Za uresničenje svoje davne želje si je pridobil široko mrežo sodelavcev, posebno iz učiteljskih vrst, saj po njegovem »samo šola more dati vsem pokrajinam pregled ljudske kulture«.

V uvodu je vredno podčrtati nekaj, kar se je sicer zgodilo Cireseju, vendar nikakor ni omejeno na njegov primer. E. C. poroča (str. VI), kako si ni upal na dan z že zapisanimi teksti; begale so ga zahteve dialektologov, čeprav je čutil, da je dialekt živo in lepo izrazno sredstvo, ne pa zgolj predmet nekakšnega anatomskega raziskavanja. Hote ali nehotе je Cirese s tem prispeval prepričljiv argument proti prestrogim filološkim, lingvističnim zahtevam folkloristike na prelomu 19./20. stoletja. (Mar ni bilo tudi pri nas v Strekljevih navodilih zbiralcem marsikaj postavljeno prestrogo?)

Pesemsko gradivo v zbirki je urejeno tako, da so na prvem delu otroške pesmice (uspavanke, igrice, seštevanka ipd.), nato nabožne (molitvice, legende, zagovori), ljubezenske, epično-lirične. Za skupino »fatica, protesta« ne vem, ali je res našla pravo mesto med ljubezenskimi (str. 194—196). Pri posameznih pesmih je škoda, da so navedeni samo kraji zapisa, ne pa tudi zapisovalci in informatorji (izjeme nam povedo le to, da je urednik razpolagal s podatki, ki jih ni izkoristil). V drugi knjigi bi se dalo temu verjetno še odpomoči in s primernim kazalom celo popraviti zamujeno za prvo knjigo.

Ne da bi podrobneje ocenjevali v zbirki objavljeno gradivo, smemo vseeno reči, da je za nas najzanimivejše primerjalno blago v petem poglavju (legende, str. 101 s.). Ob pozornem branju pesmi pa bi človek verjetno marsikje naletel na presenečenja, kakor je bilo zame n. pr. mesto v uspavanki št. 18: spominja namreč na starofrancosko legendo, ki jo — po G. Gruppu, Kulturgeschichte des Mittelalters — navaja Izidor Cankar v »Zgodovini likovne umetnosti v zahodni Evropi« II, 1951, 15.

Predvsem pa nas Ciresejeva zbirka zanima zaradi tekstov iz slovanske (srbsko-hrvaške) kolonije v pokrajini Molise. A ti teksti pridejo na vrsto šele v drugi knjigi, zato bo o njih mogoče govoriti takrat, ko jih bomo imeli v rokah.

Milko Matičetov